

KADINA YÖNELİK ŞİDDETLE MÜCADELEDE AİLE MAHKEMELERİ

Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Aile Mahkemeleri

Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Aile Mahkemeleri

Yazarlar: Cemre Baytok, Elif Ege

Yayına hazırlayan: Selime Büyükgöze

Dizgi: Feyza

Aralık 2024

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı
Kocatepe Mah. Cumhuriyet Caddesi, Cumhuriyet Apartmanı
No.:17 Kat 5 – D: 11, Beyoğlu İstanbul
Tel: (212) 292 52 31-32 www.morcati.org.tr

f MorCatiVakfi **X** morcativakfi **ig** morcati_vakfi

İçindekiler

Giriş	6
6284 Sayılı Kanun'un Uygulanmasında Aile Mahkemelerinin Rolü ve İhlaller	7
Tebdir kararlarına erişim.....	9
Tebdir kararlarının süresi.....	11
Tebdir kararlarının niteliği.....	12
Tebdir kararlarının uygulanması	13
Boşanma Davalarında Aile Mahkemelerinde Yaşanan İhlaller	15
Kadınların davayı açmadan önce yaşadıkları zorluklar.....	16
Boşanma davaları süresince tebdir kararlarındaki sorunlar.....	16
Boşanmada kusurun cinsiyetçi uygulaması	18
Boşanma davaları sonunda hak kayıpları	18
Aile Mahkemelerinde Kadına Yönelik Şiddetin Çocuklara Etkisi	20
Adalete Erişim ve Aile Mahkemeleri	22
Örnek Dava	22

Giriş

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı olarak 1990'lardan beri erkek şiddetine karşı kadınlarla dayanışma kurarken kadınların deneyimlerinden, şiddetle mücadelenin nasıl olması gerektiğini de öğreniyoruz. Şiddetten kurtulmak ve şiddetten uzak bir yaşam kurmak için hukuki düzenlemeler her zaman en önemli mekanizmalardan olageldi. Yılların mücadelesiyle kanun ve yönetmeliklere kadınların lehine düzenlemeler eklendi, fakat yeterli olmadığı gibi hukukun ve hakların cinsiyet eşitliğini gözeterek yapılandırılması halen tartışma konusu. Diğer yandan hukukun uygulanmasında kadınlar aleyhine sorunlarla gündelik olarak karşılaşılıyor. Bu rapor, kadına yönelik erkek şiddeti ile mücadelede, başta 6284 sayılı Kanun olmak üzere, önleyici tedbirler ve boşanma sürecinden mesul olan aile mahkemelerinin ve kanun itibarıyla yetkili diğer uygulayıcıların kadınların şiddetten uzaklaşma mücadelelerini zorlaştıran hatta kimi zaman engelleyen pratiklerine değinmek üzere hazırlandı. Bu raporda Mor Çatı'da dayanışma kurduğumuz kadınların deneyimleri temel dayanağımızı oluştururken Mor Çatı gönüllüsü avukatlarla yaptığımız odak grup toplantılarında edindiğimiz bilgiler ve Mor Çatı'daki sosyal çalışmacıların deneyimleri bize kaynaklık etti. Erkek şiddetiyle mücadelede kadınların şiddetten korunmasının ön koşulu olarak haklarına erişebilmesinin ve hukuk uygulamalarının kadınlar lehine düzelmesinin gerekliliğine işaret ederek sizlerle paylaşıyoruz.

Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Aile Mahkemeleri

6284 Sayılı Kanun'un Uygulanmasında Aile Mahkemelerinin Rolü ve İhlaller

6284 Sayılı Kanun, kadınların şiddetten uzaklaşabilmesi ve korunabilmesine dair tedbirleri düzenler. Kanuna göre aile mahkemeleri koruyucu ve önleyici tedbirleri vermekle yükümlüdür. Bu tedbirler, şiddete maruz kalan kadınları ve çocuklarını şiddete karşı korumaya yönelik olarak verilecek ekonomik, sosyal ve psikolojik destekler, kreş desteği, işyeri değiştirilmesi, sığınak desteği, aile konutu şerhi gibi koruyucu destekleri ve şiddeti önlemeye yönelik olarak şiddet uygulayana karşı verilecek uzaklaştırma, yaklaşmama, her türlü iletişimin yasaklanması gibi önleyici tedbirleri içerir. Bu kanun, şiddetle mücadeleye dair bütünlüklü bir çerçeve sunmakla birlikte uygulanması cinsiyet eşitlikçi yaklaşıma temelden bağlıdır. Kadına yönelik şiddeti cinsiyet eşitsizliğinin bir sonucu olarak görmeyen, şiddetin kadınlar üzerindeki etkisinden bihaber yaklaşım ile kanunu uygulamak da mümkün değildir. Türkiye’de devletin cinsiyet eşitliğini tesis etme görevini yerine getirmemesinin ve kadına yönelik şiddetle mücadeleye dair siyasi irade eksikliğinin bir sonucu olarak 6284 sayılı Kanun uygulamasında sorunlarla ilk günden bu yana karşılaşmaktayız. Özellikle son yıllarda, İstanbul Sözleşmesi’nden çıkma kararında cisimleşen cinsiyet eşitliği karşıtı yaklaşımların bir sonucu olarak uygulama sorunları da derinleşmiş durumda.

Tedbir kararlarına erişim

Kadınların tedbir kararları hakkında doğru bilgiye erişmekte zorlanmasının en temel sorun olduğu görülmektedir. Tedbir kararları için doğrudan aile mahkemelerine başvuru mümkünse de, ücretsiz nitelikli hukuki desteğin yokluğunda (ya da şiddete hafta sonu gibi mahkemelerin mesai saatleri dışında kalan zamanlarda maruz kalınması durumunda) kadınlar doğrudan kolluk birimlerine başvurarak tedbir kararlarına erişmek zorunda kalıyorlar. Kolluk birimlerine başvurduklarında ise sıklıkla eksik, yanlış ve caydırıcı bilgi ve tutumla karşılaştıkları görülmektedir. 2023 yılında hazırladığımız “Türkiye’de Erkek Şiddetiyle Mücadelede Kolluk Uygulamaları” raporumuzda, kadınların maruz kaldıkları şiddete dair paylaşımlarını dinleyerek bütüncül ve uzmanlaşmış destek verecek bir kurum olarak ŞÖNİM’lerin ilk başvuru merci olması gerekliliğini vurgulamıştık. Mevcut sistemde ilk başvuru merci olarak tanımlanan kolluk birimleri bu bütüncül ve uzmanlaşmış desteği vermekten uzak. Bu birimler şiddete maruz kalan kadınlar tarafından en sık başvurulanan kurumlar olmalarına rağmen aynı zamanda en sık biçimde kötü uygulamalarla karşılaşılacak kurumlar olarak karşımıza çıkıyor. Kolluk birimlerine başvuran kadınlar tedbir kararları hakkında doğru şekilde bilgilendirilmediklerini kanuna dair bilgisi olan ve bu hakka erişmek için kolluğa giden kadınlar ise sıklıkla kanuna

aykırı biçimde kolluk tarafından tedbir kararlarının alınabilmesi için delil gerektiği yönünde yanlış bilgilendirme yapıldığını, bazen de kadınların maruz kaldığı şiddeti normalleştirerek beyanlarını dikkate almadıklarını paylaşmaktadır. Kadınlar psikolojik ve ekonomik şiddet nedeniyle kolluğa başvurduklarında sıklıkla ciddiye alınmadıkları ve caydırılarak geri gönderildikleri görülmektedir. Pek çok ısrarlı takip başvurusunda, devam eden sosyal medyadan tehdit vb. ihlal şikayetlerinde de, çok sayıda kadın işlem yapılmadan geri gönderildiğini paylaşmaktadır. Mor Çatı'da, polislin kadınların can güvenliğini önceliklendirerek hareket etmediği çok sayıda örneğe tanıklık ediyoruz. Ayrıca kadınlar tedbir kararı için başvurduklarında kolluk tarafından şikayetçi olmaya zorlanabiliyorlar. Kanuna göre tedbir kararı alabilmek için şikayetçi olmak gerekmez de, kadınlar bu nedenle şikayetçi olmaları gerektiği izlenimine kapılabiliyorlar. Göçmen kadınlar için ise bu süreç korunamayacaklarını düşündüklerinden ya da geri gönderme merkezine gönderilebileceklerinden korktukları için hiç başvurmamaya ya da şikayetçi olmak istemezlerse tedbir uygulanmayacağı algısı nedeniyle haklarından yararlanamamaya varmaktadır. Bu durum, kadınların şikayetçi olmaya dair çekinceleri düşünüldüğünde tedbir kararına erişimi de kısıtlamaktadır.

Kadınların bu hakka dair bilgilendirilmesindeki eksiklerin yanı sıra, kadınlar için gerekli olan bazı durumlarda Aile Mahkemeleri tarafından tedbir kararlarının verilmediği, şiddetin sürdüğüne dair delil olmadığı gerekçe gösterilerek kısa süreyle verilen tedbirin uzatılmadığı görülmektedir.

“

Mor Çatı'dan destek alan, kocasının şiddetine maruz kalan göçmen bir kadına, kocası ve kocasının akrabalarının tehditlerine karşı gizlilik tedbiri talep etmesine rağmen kocasının yurtdışında çalışıyor olması nedeniyle gizlilik, tedbir nafakası ve geçici velayet talepleri reddedilerek yalnızca 3 ay süreyle uzaklaştırma kararı verildi. Gizlilik talebinin reddine itirazı ve yeni başvuruları da reddedildi. Ayrıca ŞÖNİM üzerinden yaptığı başvuru da kabul edilmedi. Gizlilik kararının olmayışı nedeniyle kadının çocuklarının okul kaydı, hastane kaydı gibi işlemlerin yapılamaması çocukların eğitimlerine devam edememelerine yol açtı.

Tedbir kararlarının süresi

Tedbir kararlarının kadınların şiddetten uzaklaşmaları için gerekli olacak, ihtiyaçları olan makul süre için değil kısa süreli olarak verilmesi de başka bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Kanun en fazla 6 ay verilmesini ve gerektiğinde bu sürenin uzatılmasını öngörse de, uygulamada sıklıkla 1 aylık (hatta kimi zaman 10-15 günlük) tedbir kararları ile karşılaşmaktadır. Mahkemeler arasında uygulama farkları bulunmaktadır. Bazı adliyelerdeki mahkemelerde tedbir kararları daha kolay alınabilirken diğerlerinde bu süreç son derece zorlayıcıdır. Bu bilgilere genellikle yalnızca kadın örgütleri ile irtibatta olan kadınlar ulaşabilmektedir. Her kadın, her aile mahkemesinde, kendi biricik ihtiyaçlarına uygun ve gerektiğinde 1 aydan uzun süreli tedbir kararına erişememektedir. Kısa süreli kararlarda bir diğer sorun kararın tebliğ edilmesine dairdir. Kararın kişiye elden teslimi geç yapılabildiğinden uzaklaştırma süresi içindeki ihlallere dair süreçler hiç işletilememektedir. Bu da ihlallerin cezasızlıkla sonuçlanmasına neden olarak önleyicilik ve koruyuculuk işlevini zayıflatmaktadır.

Mor Çatı'da dayanışma kurduğumuz kadınların deneyimlerine göre, 6 aylık tedbir kararlarının alınması neredeyse hiç mümkün olmamaktadır. Kadınlar çok detaylı dilekçeler yazarak şiddet öykülerini ayrıntılı bir şekilde aktarsalar da, ciddi can güvenliği riski taşıyan durumlarda dahi genellikle 3 aylık tedbir kararları verilmektedir. Ayrıca, bu kararların süresini uzatmak istediklerinde de yine kısa süreli uzatma alabilmekte ve "yeni bir gelişme olmadığı" veya "şiddetin sürmediği" gerekçeleriyle ret kararları verilmektedir. Oysa, şiddeti durduran çoğu zaman tedbir kararıdır. Fail erkeklerin, tedbir kararı biter bitmez yeniden şiddet uygulamaya başlaması sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Ancak, bu gerçeklik uzatma başvurularında dile getirilse de pek dikkate alınmamaktadır.

Mor Çatı gönüllüsü avukatlar, koruma kararının uzatılması taleplerinde kanuna aykırı biçimde delil aranarak başvurularının reddedildiğini paylaşmaktadırlar. Bir diğer sorun ise, avukatın özel olarak gidip konuştuğu ve talep ettiği durumlarda uzatma kararının daha kolay verilebilmesidir. Bu keyfi uygulama da kadınların bu hakka standart biçimde erişmesini engellemektedir.

Kısa süreli tedbir kararlarının kadınlar üzerindeki etkilerine baktığımızda, kadınların bu kararları tekrar tekrar uzatmak zorunda kalmaları, caydırıcı ve yıldırıcı bir etki yaratmaktadır. Bu nedenle başvuruktan vazgeçebildikleri gözlemlenmiştir.

Tedbir kararlarının niteliği

Aile mahkemeleri tarafından kanunun yalnızca belirli hükümlerine (gizlilik, uzaklaştırma vb.) dair tedbir kararlarının verildiğini, diğer önemli tedbirlerin göz ardı edildiğini gözlemliyoruz. Mor Çatı'da dayanışma kurduğumuz kadınların deneyimlerine göre, kadınlar dilekçelerini tüm talepleri kapsayacak şekilde hazırlasalar ve geçici velayet, tedbir nafakası, uzaklaştırma, gizlilik gibi kanunda yer alan tüm haklarını talep etseler de, geçici nafaka ve geçici velayet talepleri sıklıkla reddedilmekte ya da cevapsız bırakılmaktadır. Geçici maddi yardım taleplerine ise çoğunlukla olumlu yanıt verilmemektedir. Kanunen kadınların özgül durumlarına uygun, ihtiyaçları çerçevesinde tedbir kararlarının verilmesi mümkünken bunun pratikte karşılığını görememekteyiz.

Bir başka önemli sorun, çocuklar için tedbir kararlarının alınmamasıdır. Kadınlara tedbir kararı verilse dahi, bu kararların çocukları kapsamaması, kadınları tehlikeye atmaktadır.

“

Mor Çatı'dan destek alan bir kadın, 18 yaşına girmesine 6 ay kala velayet sahibi babası tarafından fiziksel şiddete uğrayan kızı için tedbir talebinde bulunmuştur. Velayet sahibi olmadığı için, şiddeti şikayet etmek için vekalet çıkarmakta zorlanmış ve şiddet sonrası tedavi süreçlerinde de sorunlar yaşamıştır. 6284 sayılı Kanun kapsamında yaptığı tedbir talebi de reddedilmiştir. Kadının emekli maaşı olması nedeniyle baroya yaptığı adli yardım talebi de reddedilmiş, karara itiraz edilerek adli yardım ataması sağlandıktan sonra, kalan 6 aylık süre için hukuki yarar olmamasına karşın en az bir yıl sürecek velayet davası açarak, tensiple geçici velayet kararı alabilmiştir. Kadın zaten halihazırda velayeti baskı sonucu verdiğini, çocuğun zaten hep onunla kaldığını ve fiilen kendisinin baktığını, şiddet failinin nafaka ödememek için bu şekilde boşanmaya şart getirdiğinden kabul ettiğini de paylaşmıştır. Çocukta darp ve sonrasında alınmış rapor olmasa, çocuk için uzaklaştırma kararı verilmesinin bu kadar hızlı olmayacağı da uygulamadaki örneklerden bilinmektedir.

Tedbir kararlarının uygulanması

Kolluk birimleri tarafından tedbir kararları faile zamanında tebliğ edilmekte, tebliğ için çağrı yapılmakta ancak fail gelmediğinde takibi yapılmamaktadır. Bu nedenle, ihlallerin sonucu olabilecek zorlama hapsi vb. cezalar da mümkün olmamaktadır. Kolluk birimleri tarafından kararların izlenmesi düzenli olarak yapılmamaktadır.

“

Görüştüğümüz bir aile mahkemesi hakimi tedbir kararlarının uygulanmasında kendi özel çabasının rolünü anlattı. Doğrudan yetkisini kullanarak ve polis görevlendirmesi yaparak sistemi işler hale getirdiğini ve tedbir kararlarının uygulanmasını sağlayabildiğini vurguladı. Ancak bu aile hakiminin yaklaşımının ve çabasının çoğunluğu yansıtmadığını kadınların maruz kaldığı ve avukatların gözlemediği kötü deneyimler bize gösteriyor.

İhlal durumlarında, kadınlar adalete olan güvensizlikleri nedeniyle genellikle şikayetçi olmuyorlar. Şikayetçi olsalar dahi etkili bir sonuç alınamadığı, sürecin kendileri lehine işlemediği paylaşıyorlar.

Pek çok kadın ihlal anında polisi aradığında ise polisin gelip herhangi bir müdahalede bulunmadığını ya da polis gelene kadar failin kaçtığını paylaşıyor. Sonrasında ise failin etkili bir şekilde yakalanmasına yönelik bir çalışma yürütülmediği de gözlemlerimiz arasındadır.

Kadınlar, tedbir kararlarının ihlali durumunda mahkemeye başvurmaktan çekinirken polise başvurdıklarında ise kolluk birimlerinin olumsuz uygulamalarıyla karşılaşılıyorlar. Polis, ihlalleri kayda geçirmeye yönelik etkili bir çalışma yürütmüyor. Bu raporun farklı kısımlarında belirttiğimiz üzere, kolluk birimlerinin kadınları caydırıcı bir şekilde şiddeti örtbas eden ve normalleştiren bir yaklaşım sergilemesi söz konusu. Özellikle fiziksel olmayan şiddet durumlarında polisin genellikle harekete geçmeme eğiliminde olduğu görülüyor. Sosyal medya ve dijital araçlar üzerinden gerçekleşen ihlallerde de benzer biçimde yaklaşıyorlar.

Ayrıca, tedbir kararlarının uygulanmasında aile mahkemelerinde risk analizine dair eksiklikler bulunuyor. Kadınlar, şiddetin yoğun bir şekilde devam ettiği durumlarda tekrar tekrar başvurmak zorunda kalıyor, ancak Aile

Mahkemesi bu duruma ilişkin yeterli bir risk analizi yapmıyor, kadının can güvenliği öncelikli hareket etmiyor ve etkili önlemler almıyor. Elektronik kelepçe kararı verildiğinde kelepçe yok denilerek uygulamaya geçirilmediğine tanık oluyoruz.

“

Mor Çatı'ya destek almak için ulaşan bir kadın fail tarafından farklı dijital yollarla ısrarlı takibe maruz kaldığını, kendisine ve yakınlarına zarar vermekle tehdit edildiğini, birden fazla kez uzaklaştırma kararı aldığını, failin bu kararları sıklıkla ihlal ettiğini, ihlalleri kolluk birimlerine bildirmesine ve failin bilgileri açık olmasına rağmen, failin farklı telefon numaraları kullanıyor olması nedeniyle tespit edilmesinin zor olduğu gerekçe gösterilerek yaptırım uygulanmadığını paylaştı.

Boşanma Davalarında Aile Mahkemelerinde Yaşanan İhlaller

Kadınların davayı açmadan önce yaşadıkları zorluklar

6284 sayılı Kanun'un uygulamasındaki sorunlar, boşanma sürecine de uzanıyor. Mor Çatı'da, şiddetten uzaklaşmaya karar veren kadınların boşanma sürecince birçok engelle karşılaştıklarına tanıklık ediyoruz. Bu zorlukların başında, kadınlarla haklarının yaygın biçimde paylaşılmaması geliyor. Ücretsiz, hızlı ve nitelikli hukuki desteğe erişimin olmaması, kadınların lehlerine olacak adımları atmalarını sürecin henüz başındayken engelleyebiliyor. Çoğu kadın, boşanma sürecini başlatırken dilekçe yazmak ve gerekli belgeleri toplamak konusunda desteğe ihtiyaç duyuyor. Ancak, kadınlar bu aşamada doğru şekilde destek almadıklarında, haklarına dair gerekli bilgilendirme yapılmadan dilekçelerini kendileri yazmak durumunda kaldıklarında, dilekçeleri talep ve ihtiyaçlarını yansıtmayabiliyor. Bu da mahkeme kararlarının hak kaybına neden olması ile sonuçlanıyor. Avukat desteği almak maddi açıdan birçok kadın için mümkün değil. Bu durum da boşanma kararı almak isteyen kadınları çaresiz hale getirebiliyor.

Ayrıca ilk duruşma tarihinin verilmesine kadar geçen süre de, tedbir talep edilmemiş olması, edilmişse de karar verilmemiş olması gibi nedenlerle ciddi bir sorun yaratmaktadır. Şiddete maruz kalan bir kadının boşanma başvurusunun ardından, ilk duruşma tarihinin verilmesi uzun zaman alabilmektedir. Bu süre zarfında kadınlar şiddete maruz kalmaya devam ettiğinden sürecin uzaması kadınların şiddetten uzaklaşmasını güçleştirmektedir.

Boşanma davaları süresince tedbir kararlarındaki sorunlar

Boşanma davalarının uzun sürmesi, şiddete maruz kalan kadınlar için zorluk oluşturmaktadır. Şiddet ortamından uzaklaşarak bağımsız bir hayat kurmak için adım atabilen kadınlar, toplumsal eşitsizlikler de göz önünde tutulursa, en fazla desteğe ihtiyaç duydukları dönem olan boşanma davası sürecinde hem ekonomik hem de sosyal desteklere erişebilmelilerdir. Başka bir deyişle, bu dönemde, kadınların yaşamlarını yeniden kurabilmeleri için gereken desteğin sağlanması oldukça kritiktir. Özellikle tedbir nafakası bu açıdan büyük önem taşır. Ancak, aile mahkemeleri çoğunlukla tedbir nafakasına ilişkin talepleri göz ardı etmektedir. Tedbir nafakası verilmediği durumlarda kadınlar, ekonomik olarak geçimlerini sağlamakta zorlanmakta ve bu nedenle tekrar şiddet ilişkisine dönmek durumunda kalabilmektedirler. Bu nedenle, boşanma davalarında kadınların ekonomik ve sosyal destekle güvence altına alınması, sürecin sağlıklı bir şekilde ilerlemesi için hayati önem taşır.

Boşanma davalarında, 6284 sayılı Kanun ile talep edilen tedbir kararlarının uygulanmasında yaşanan sorunlar arasında tedbir için başvuruların gerçek ihtiyaçlardan ziyade, boşanma davasına delil olarak sunmak üzere talep edildiği gibi bir önyargı ile karşılanması söz konusudur. Bu durum, tedbir kararlarının etkinliğini ve kadınların korunmasını engelleyen bir unsur haline gelebilmektedir. Ayrıca 6284 sayılı Kanun'a dayanmaksızın, Medeni Kanun hükümleri gereği verilmesi gereken geçici velayet, tedbir nafakası taleplerine ilişkin kararlar da, mahkemeler tarafından SED raporu veya sosyal inceleme raporu beklenerek verildiğinden tedbir kelimesinin anlamına uygunsuz olarak ve kanunun amacına uygun ivedilikle verilmemektedir.

“

Mor Çatı'dan destek alan boşanma sürecindeki bir kadın, kendisi ve çocuğuna şiddet uygulayan fail erkeğin sahip olduğu tüm varlıkları başkalarına devrederek tedbir nafakası vermediğini anlattı. Erkeğin hem akrabaları aracılığıyla kadını tehdit etmeye devam ettiğini, hem de kadına şiddet uygulamayı sürdürmenin bir aracı olarak kadından tedbir nafakası talebinde bulunmak için başvurduğunu paylaştı.

Kişisel eşya teslimi taleplerinde, kadınlardan talep edilen eşyaların tek tek listelenmesi istenmektedir. Bu taleplerin eksik veya hatalı olması durumunda ise başvurular reddedilmektedir. Bu durum şiddete maruz kalan kadınları gereksiz bir şekilde yük altına sokmakta ve sürecin daha da karmaşık hale gelmesine yol açmaktadır.

Aile konutunun tahsisi, geçici velayet tedbirleri, tedbir nafakası talepleri ile ilgili yine uygulamadaki eksiklikler, kadının ve çocukların güvenliğini ve yaşam koşullarını olumsuz yönde etkilemektedir. Özellikle boşanma sürecinde kadına verilen gizlilik ve uzaklaştırma kararlarının çocuklara verilmemesi, çocuğun güvenliği ve refahı açısından büyük bir sorun teşkil etmektedir. Bunun yanı sıra, kadının şiddete maruz kaldığı bir ilişkide, çocukla kişisel ilişki tedbiri verilmesi de hem çocuk hem kadın için mağduriyet yaratmaktadır. Şiddet uygulayanlar çocuklar aracılığıyla ve çocuk teslim yoluyla, kadınlarla ilişkiyi ve dolayısıyla, tehdit ve baskıyı sürdürmektedirler. Kişisel ilişkinin uzman/refakatçi eşliğinde ve sınırlı sürede güvenli ortamlarda yaptırılması kararları çok az verilmekte, ne uzman sayısı ne merkezlerin düzenleniş biçimi buna uygun olduğundan pek çok çocuk ve kadın şiddete bu süreçlerde de maruz kalmaktadır.

“

Mor Çatı'dan destek alan bir kadın, fail erkeğin çocuğu istismar şüphesi ile şikayette bulunmasına rağmen yatılı görüş kararı kaldırılmadı. 5 kere ayrı dilekçe yazması ve başvurması sonucunda refakatçi eşliğinde görüş kararı alınabildi.

Boşanmada kusurun cinsiyetçi uygulaması

Boşanma davalarında kusur ilkesi, cinsiyetçi yargılama pratiğine örnek oluşturmaktadır. Kusurun tanımının açık ve net olmaması en öncelikli sorundur. Kusur açık biçimde tanımlanmadığından kadınların çalışmaları, bakım yükümlülüğünü ve ev işlerini üstlenmemeleri ya da çocuk yapmak istememeleri gibi kendilerine dair aldıkları kararlar cinsiyetçi bir biçimde kusur olarak sunulabilmektedir. Hatta erkeğin uyguladığı şiddetle eşit kusur olarak görülebilmekte ya da Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 2022 kararında¹ ifade edildiği üzere sadakatsizlik şiddetten daha ağır bir kusur olarak görülebilmektedir.² Kusurun yorumlanması tamamen hakimin inisiyatifine bırakılmıştır ve hakimler tarafından farklı boşanma davalarında farklı biçimlerde yorumlanabilmektedir. Hakimlerin erkek egemen yaklaşımları, şiddet, nedenleri, dinamikleri ve kadınlar üzerindeki etkilerine dair bilgi eksiklikleri, boşanma davalarında kusurun kadınlar aleyhine uygulanmasına neden olmaktadır. Özellikle kusur ilkesine göre nafaka ve tazminata hükmedilmesi, kadınları güçlendirecek gerekli sosyal politikaların yokluğunda, boşanma davaları sonunda kadınlar için hak kayıplarına neden olmaktadır. Dolayısıyla, kusur ilkesinin uygulanmasında, ispatı da güç olduğundan, karar hakimlerin yaklaşım-yorumlarına kalmakta ve hem boşanmalar çok uzun sürmekte hem de kadınlar üzerinde çeşitli olumsuz etkiler yaratmaktadır.

Boşanma davaları sonunda hak kayıpları

Öncelikle, yıllarca süren boşanma davaları kadınların hayatından önemli bir zaman alıyor ve bağımsız bir yaşam kurmalarının önünde engel oluşturuyor. Bu süreç, kadınların hayatlarını yeniden şekillendirebilmeleri için gereken özgürlüğü kısıtlamaktadır.

1 Yargıtay Hukuk Genel Kurulu E.2019/2-633 K.2022/1293 T. 18.10.2022

2 Bu karara feminist avukat Fatoş Haciveliöğlü "Boşanmada cinsiyetçi kusur ve hızlandırılmış boşanma tartışması" başlıklı yazısında değinmektedir. Makaleden bu konuya dair daha detaylı bilgi edinilebilir: <https://catlazzemin.com/bosanmada-cinsiyetci-kusur-ve-hizlandirilmis-bosanma-tartismasi/>

Yukarıda değinilen aile mahkemelerinde ve diğerk şiddetle mücadele mekanizmalarında var olan kötü uygulamalar ve ihlaller nedeniyle kadınlar genellikle anlaşmalı boşanma yoluna itilmektedir. Bu da maddi ve manevi hak kayıplarına yol açmaktadır. Kadınların özellikle nafaka ve çocukla kişisel ilişki tesisi konularında zorluklar yaşadığını gö. Mor Çatı gönüllüsü sosyal çalışmacılar, kadınların bu süreçte karşılaştığı ikilemi şu şekilde ifade ettiler:

“

Bir Mor Çatı gönüllüsünün aktardığına göre, kadınlar şu seçimi yapmaya zorlanıyor: Boşanıp kurtulmak mı istiyorum? Bu durumda ne olursa olsun diyerek, haklarından feragat ederek, hani aslında “lanet olsun” diyerek boşanıyor kadınlar. Ya da isterse 10 yıl sürsün boşanma davası, ben hakkımı istiyorum diyecek mi kadınlar? Kadınlar böyle bir ikilemde bırakıyorlar.

Ekonomik boyut ise ayrı bir soru olarak ortaya çıkmaktadır. Kayıtsız ekonominin yaygın olması nedeniyle, erkeğin mal varlığı resmi kayıtlarda görünmeyebiliyor. Belirlenen nafakanın miktarları asgari ücret, açlık ve yoksulluk sınırı gibi genel ekonomik standartlar çerçevesinde ele alındığında oldukça düşük kalmaktadır ve miktarların belirlenmesine ilişkin herhangi bi standart yoktur.

“

Kadın Dayanışma Vakfı tarafından hazırlanan Yoksulluk Nafakası İzleme Raporu'na göre yoksulluk nafakası miktarları odağa alındığında tutarların yüzde 36'sının en fazla aylık 500 TL, yüzde 69'unun en fazla aylık 1000 TL olduğu, yüzde 14'ünün 1001-1500 TL, yüzde 11'inin 1501 – 2000 TL arasında olduğu ve geri kalan yüzde 6'sının 2501 TL üzeri olduğu görülmüştür. Rapora göre incelenen dosyalardan irat şeklinde yoksulluk nafakası kararı verilen 36 dosya arasında sadece 2 tanesinde 2500 TL üzeri nafaka bulunmaktadır.³

Ayrıca, ekonomik kriz ve tazminatların değer kaybı da büyük bir sorun teşkil etmektedir. Enflasyon nedeniyle, davaların sonunda verilen tazminatlar gerçek değerinden uzaklaşarak neredeyse anlamını yitirmektedir ve yıllarca süren davaların sonunda ödenen tazminatlar kadınların temel ihtiyaçlarını karşılamaktan çok uzak olabilmektedir. Bu durum, kadınların adalet arayışını ve ekonomik bağımsızlıklarını daha da zorlaştırmaktadır.

3 Kadın Dayanışma Vakfı, Yoksulluk Nafakası İzleme Raporu 2024, sy 39 <https://www.kadindayanismavakfi.org.tr/yayinlar/yoksulluk-nafakasi-izleme-raporu-2024-uzun-versiyon/> Bu araştırma kapsamında 16 ilde 155 adet dava dosyası incelenmiştir.

**Aile
Mahkemelerinde
Kadına Yönelik
Şiddetin Çocuklara
Etkisi**

Şiddetle mücadelede bütüncül bir yaklaşımın olmaması, kadınların ve çocukların güvenliğini tehdit eden riskler yaratmaktadır. Çocukların yaşadığı şiddet ise çoğu zaman görünmez kalmakta ve dikkate alınmamaktadır.

Çocukla kişisel ilişkinin tesisinde Adli Görüşme Odalarının ve Çocuk İzlem Merkezlerinin kullanımı hem kadının hem çocuğun güvenliğini artıracak bir mekanizma olmasına rağmen, uygulamada ciddi eksiklikler gözlemlenmektedir. Mor Çatı gönüllüsü sosyal çalışmacıların deneyimlerine göre, adli görüşme odalarının kullanımının kadınlar tarafından özellikle talep edilmediği durumlarda önerilmediği ve sürecin bu eksiklikle işlediği ifade edilmektedir. Adli görüşme odaları kullanıldığında dahi, farklı sorunlar ortaya çıkmaktadır. Çocukların bu sistem içinde görünmez olduğu, onların yaşadığı şiddetin ve ihtiyaçların yeterince dikkate alınmadığı tespit edilmektedir. Ayrıca örneğin, İstanbul gibi büyük bir şehirde sadece iki adli destek merkezi bulunmaktadır. Fail erkekler sıklıkla, kadın hakkında mahkeme nezdinde olumsuz bir izlenim yaratmak için bu birimlere başvuruda bulunmaktadırlar. Çocuğu kadının evine gelerek almasında sakınca olmayan erkek bunun yerine adli destek merkezlerine başvuruda bulunabilmektedir. Bu durumda kişisel ilişki tesisi hakkı bağlamında kadınlardan zaman zaman çocuklarını kendilerinden çok uzakta bulunan bir ilçeye getirmesi istenmektedir, bu durum da maddi zorluklar yaşayan kadınlar için ciddi bir yük oluşturmaktadır. Örneğin, Sultanbeyli'den Samandıra'ya çocuğunu götürmek zorunda kalan bir kadının bu süreçte büyük sıkıntılar yaşadığı Mor Çatı gönüllüsü avukatlar tarafından paylaşılmıştır. Sürecin işleyişinde yeterli uzman bulunmadığı için zaman zaman öğretmenler gibi farklı kamu görevlileri görevlendirilebilmektedir. Bu kişiler kadına yönelik şiddet ve çocuklara etkisi konusunda yeterli bilgiye sahip değildir. Çocuk Şube Müdürlükleri'nde yeterli sayıda polis olmadığı durumlarda farklı polis birimlerinden polisler eşliğinde görüş gerçekleştirilmektedir. Mor Çatı gönüllüsü avukatlar geçmişte bir durumda Çocuk Şube Müdürlüğü'nde yeterli sayıda polis olmadığı için terörle mücadeleden gelen polislerin "Akrep" adı verilen araçlarla görevlendirilmesi gibi çarpıcı örnekler yaşadıklarını aktarmışlardır.

Mahkemeler, çocukla kişisel ilişkinin tesis edilmesinde uzmanların hazırladığı raporları esas alarak karar vermektedir. Ancak bu raporların içeriğinde ciddi eksiklikler bulunmaktadır. Kadına yönelik şiddet konusunda bilgisi ve farkındalığı olmayan uzmanlar tarafından verilen raporlarda şiddetin etkileri genellikle göz ardı edilmektedir. Bu durum şiddeti normalleştiren bir yaklaşımın sistem içinde varlığını sürdürdüğünü göstermektedir.

Adalet Erişim ve Aile Mahkemeleri

Bu raporda ele aldığımız patriyarkal yaklaşımla uygulanan hukukun kadınlar üzerindeki etkisi ve kadına yönelik şiddet destek mekanizmalarındaki dair sorunlar, kadınlar için nitelikli hukuki desteğin önemini bir kez daha ortaya koymaktadır. Adli yardım sistemi kapsamında atanan avukatların sunduğu hukuki destek ise genellikle ihtiyaç duyulan nitelikli ve kapsamlı hizmetten oldukça uzaktır. Bu avukatların birçoğu, davaların yoğunluğu, sınırlı kaynaklar ve kadına yönelik şiddete dair bilgi eksiklikleri nedeniyle etkili bir destek sunamamaktadır. Bu durum, kadınların haklarına tam olarak erişmelerini engellediği gibi, kadınların yaşadıkları adaletsizlik hissini daha da derinleştirmektedir. Bu nedenle, kadınların adalete erişimini güçlendirmek için nitelikli, kapsamlı ve şiddete maruz kalan kadınların ihtiyaçlarına duyarlı bir hukuki destek mekanizmasının oluşturulması elzemdir.

“

Örnek Dava

2.5 yıl önce Eskişehir’de açılan bir dava, Aile Mahkemesinin bir kadının ve çocuklarının hayatlarında nasıl hasarlara neden olabileceğinin açık bir örneği olarak karşımızda. Yıllarca ağır fiziksel şiddete ve insanlık dışı muameleye maruz bırakılan bir kadın, şiddetin tüm delilleri ortada olduğu halde failden boşanamıyor. Şiddete tanıklık etmenin yanı sıra temel ihtiyaçlarından mahrum bırakılarak ihmal edilen çocukların fail babayla ilişkisinin tesis edilmesi, annelerine karşı işlediği suçlar nedeniyle cezaevinde olmasına rağmen mahkemenin önceliğini oluşturuyor. Şiddetin kanıtları, 6284 sayılı Kanun kararları ve sosyal inceleme raporları gibi boşanmayı hızlandıracak her türlü gerekçeye rağmen, 3 yıla yakındır boşanma kararı verilmeyerek kadın ve çocuklarının mahkeme yoluyla şiddete maruz kalmasına alan açılıyor. Kadın 2024’te heyet değişiyor ve boşanıyor.

KADINA YÖNELİK ŞİDDETLE MÜCADELEDE AİLE MAHKEMELERİ

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı
Kocatepe Mah. Cumhuriyet Caddesi, Cumhuriyet Apartmanı
No.:17 Kat 5 – D: 11, Beyoğlu İstanbul
Tel: (212) 292 52 31-32 www.morcati.org.tr

f MorCatiVakfi

✂ morcativakfi

📷 morcati_vakfi